

Kjære alle sammen,

Kjære alle dere som har stått opp tidlig for å være her i Torshovparken denne 17. mai morgenen,
Kjære kamerater,

Vi har valgt å møtes her i dag, ved bysten av Fernanda Nissen, for å feire friheten. Godt over hundre år etter at hun døde, står Fernanda fortsatt her og ser utover Torshov. Streng midtskill, rak nakke, og et blikk som om det fortsatt gjenstår en jobb å gjøre. Og det gjør det jo.

For selv om Fernanda Nissen rakk å gjøre en formidabel innsats for byen vår, for de som har minst, for kulturen og for lesinga, så er vi ikke i mål.

Petra Gregorine Fernanda Nissen var en av Norges første kvinnelige journalister, og både teateranmelder og bokanmelder. Rederdatter fra Kragerø, flyttet hit til byen vår som 16-åring, klippet håret kort og begynte raskt å engasjere seg for de undertrykte i samfunnet:

Hun slåss for kvinners stemmerett.

Hun stilte seg solidarisk på sida til de streikende fyrstikkarbeiderne og deres krav om bedre arbeidsvilkår.

Hun tok til orde for jenters rett til utdanning.

Hun kjempet for at teater, parker og bøker også skulle gjøres tilgjengelig for arbeiderklassen, blant annet ved opprettelse av Torshovparken som vi står i nå og for å få biblioteker også i Oslo Øst.

Som hun sa:

«For arbeidere er bare den bedste kunst god nok - Kunsten gir menneskene de sterkeste indtrykk - det formaar at vække den sløveste»

Fernanda Nissen var en flammende folkeopplyser. Hun brant for at kultur, kunnskap og lesing ikke skulle være forbeholdt de få, men nå ut til de mange. At ei fabrikkjente hadde like mye krav på å kunne lese en bok som en skipsrederfrue.

Selv vokste jeg opp i Drammen på 80-tallet. Faren min var lagerarbeider, og hadde slutta på skolen etter 9. klasse, jobba på byggeplass i mange land. Og lært seg fem språk ved å skaffe seg bibliotekskort i hvert eneste nye land han flytta til.

Mora mi var skolebibliotekar og sa alltid at det var ikke så nøye hva vi barna leste, om det var tegneserier eller kioskromaner eller "Historien om" kjente personer, så lenge vi leste.

"Du må lese for å skjønne landet du bor i Suzypoo", sa alltid pappa til meg. "Kunnskap er makt." Og selv med bare 9 års skolegang hadde pappa mer rett enn han kanskje visste.

En nyslått professor i jus lærte meg akkurat at en av grunnene til at den norske grunnloven ble så mye mer demokratisk enn andre lands i 1814 var fordi vi hadde såpass stor andel bønder som kunne lese i Norge. Utbredt lesing bidro altså til å gjøre grunnloven vår friere.

Fernanda Nissen ville ha bøker til folket fordi hun visste noe viktig:

Kulturtilbud og litteratur er ikke pynt på toppen av samfunnet vårt.

Det er en del av grunnmuren i bønn.

Lesing er ikke bare en koselig hobby i sofakroken. Det er måten vi kan lære om andre menneskers liv og tanker fra innsiden på. Forstå litt mer av samfunnet som omgir oss. Bli litt klokere.

Eller som hun sa det selv «..en bok viser sammenhengen i livet, løfter den fattigste tilværelse op i et høiere plan og utvider forstanden.»

Akkurat nå finnes det krefter som vil noe ganske annet. Techselskaper som tjener penger på å gjøre oss mest mulig sinte på hverandre og blottet for konsentrasjonsevne. Populistiske presidenter som jobber beinhardt for å gjøre kunnskap irrelevant og sannhet til en smågodtpose du kan plukke fra som du vil, - eller avvise helt.

Lenge før KI lærte å lage *fake Jesusbilder* visste Fernanda Nissen at bøker er et nyttig bolverk mot å la makta splitte oss.

Enten du plukker opp Albertine av Christian Krohg om hvordan det var å være ei ung jente blant de aller fattigste i byen vår på Fernanda Nissens tid.

Eller du leser Nicolai Torgersens "Gater jeg har levd" om vokse opp som ung gutt blant de aller fattigste i Oslo i dag,

Eller du løfter blikket utenfor grensene våre og leser Rana Issas "Tung Tids Tale" om å leve som palestinsk flykning i Libanon før hun kom hit til Norge.

Så gjør bøkene det samme.

Bøker øver empati. Bøker er solidaritet på tvers av klassegrenser og landegrenser. De er en motkraft til alt som vil splitte oss opp i grupper som ikke ser hverandre, men roper til hverandre.

Fernanda Nissen forsto dette. Hun kjempet for at fortellingene til en sypike, en ungdom med foreldre som ruser seg eller mennesker som har flykta fra krig også skulle bety noe.

Det vi som står her i dag har arvet, er ikke lite. Det er verdt å være takknemlig for. Vi har i dag bibliotek spredd rundt i bydelene i Oslo. Vi har allmenn stemmerett for både kvinner og menn. Vi har et organisert arbeidsliv, også når det streikes. Vi har en gratis skole der alle barn kan få gå for å lære å lese. Ikke noe av dette er noe selvfølge i verden i 2026.

Det Fernanda viste oss, og som er hele meningen med å reise byster og holde taler i parker på morgenvisten er at noen alltid må stå på for å skape de samfunnene vi vil etterlate til barna våre. Vi må lese, vi må skrive, vi må engasjere oss i urett, vi må bruke stemmen vår.

Den jobben er, som den myndige Fernanda Nissen bysten minner oss på, ikke ferdig.

Så takk for innsatsen Fernanda. Arbeidet hun startet tilhører nå oss alle. Du kan begynne allerede når du kipper av deg penskoene i kveld: plukk opp en bok, gjerne om en som ikke har det like godt som deg selv.

Før vi går ut i denne vakre maidagen for å vifte med flagg og spise is: la oss sammen avslutte med tre ganger tre hurra for kampene vi har vunnet, for Fernanda Nissen, for folkeopplysning og frihet for alle!

Hurra! Hurra! Hurra!
Hurra! Hurra! Hurra!
Hurra! Hurra! Hurra!

Gratulerer med dagen!